

Een stevige optimist

Hoe zien pluimveehouders de ideale kip voor uitloopssystemen? Op die vraag heeft het Europese project Low Input Breeds antwoord gezocht in workshops.

Kip, huisvesting en verzorging moeten bij elkaar passen. Vaak wordt gesteld dat we het systeem aan het dier moeten aanpassen. Omgekeerd, bij al onze huisdieren, of het nu voor productie, recreatie of gezelschap is, passen we doelgerichte fokkerij en selectie toe.

We kunnen selectie en fokkerij gebruiken om dieren te krijgen die optimaal passen bij het gebruik dat wij voor ogen hebben. Als we doelgerichte fokkerij willen toepassen, moeten we een doel hebben: aan welke eisen moet het dier voldoen?

Dat was het onderwerp van een drietal workshops in de legsector: welke eisen stellen we aan een hen die in een systeem met buitenuitloop gehouden wordt? Het kan dan gaan om biologisch-dynamische productie, biologische productie en scharrel met uitloop.

Opzet workshops

De workshops werden gehouden in het kader van het Europese project Low Input Breeds (www.lowinputbreeds.org) waarin voor diverse diersoorten onderzocht wordt of en hoe optimaal gefokt kan worden voor systemen die werken met weinig externe input (bijvoorbeeld aangekocht voer) en dus minder intensief zijn. Voor leghennen is dat vertaald naar systemen met uitloop. In het leghennendeel werken Wageningen UR Livestock Research en het Louis Bolk Instituut uit Nederland samen met het Zwitserse instituut FiBL en het fokbedrijf ISA-Hendrix Genetics (Frankrijk en Nederland).

De workshops werden zomer 2010 gehouden in het midden, noorden en zuiden van Nederland. Na een korte uitleg over het project en de rol van het fokbedrijf hierin zijn in de workshop de onderwerpen 'productie', 'gedrag' en 'gezondheid' aan de orde gesteld. Bij elk van die onderwerpen is in

HANS PRINSEN

Een uitlooptip bij uitstek is ondernemend, nieuwsgierig, niet angstig. Zwaarder en beter ontwikkeld dan de huidige kip. En: liever geen extreem hoge piekproductie

een brainstorm gezamenlijk aangegeven welke eigenschappen gewenst en welke juist ongewenst zijn voor een hen die gehouden wordt in een systeem met buitenuitloop. In een van de groepen is daarnaast op verzoek van de deelnemers de opfok besproken.

Het meest genoemd

We hebben de resultaten van de workshops samengevat in het overzicht, waarin de onderwerpen die over de drie workshops heen het meest genoemd werden, het eerst vermeld staan.

In alle drie groepen werd aandacht gevraagd voor de kwaliteit van het voer, vooral door de biologische pluimveehouders, die immers meer beperkt zijn in grondstofkeuze dan de conventionele pluimveehou-

ders. Met name goede eiwitbronnen zijn niet ruimschoots voorhanden. Het zou heel mooi zijn als diervoer weer gebruikt mag worden, vond een aantal deelnemers.

In een van de workshops zaten pluimveehouders die op excursie geweest waren naar Duitse collega's. Daar bleek een veel hogere voeropname per dier per dag gehaald te worden, met een goedkoper en minder energierijk voer (onder meer tot 20% luzerne-meel). Het leek erop dat daardoor de dieren minder gevoelig waren voor productiedips.

In Duitsland zijn overigens de regels voor opfok van biologische hennen anders dan in Nederland. In Duitsland mogen koppels die in de zomer opgefokt worden, langer binnen gehouden worden, waardoor de daglengte binnen de perken gehouden kan worden en de dieren niet te vroeg aan de leg komen, met veel gevolgen voor de robuustheid van de leghen. Nederland zou die Duitse regels over moeten nemen.

UITKOMSTEN WORKSHOPS IDEALE UITLOOPHEN

PRODUCTIE

GEWENSTE EIGENSCHAPPEN: • Productie die de kip aankan, kip in balans • Persistentie (langer doorleggen belangrijker dan hoge piek) • Schaalkwaliteit, sterke schalen • Uniforme eieren (kleur, grootte) • Vreetvermogen • Niet te snel zware eieren begin productie • Hen met vlees op de botten • Stuurbaar eigewicht

- Makkelijk leggen (zonder uitstulpingen etc.)
- Met laag methioninegehalte toch goed produceren
- Eikwaliteit (dikwit langer dik, dus langere houdbaarheid, voedingswaarde consument)

NIET-GEWENSTE EIGENSCHAPPEN: • Hoge piekproductie • Te vroeg aan de leg • Zware/grote eieren (voor de Duitse markt soms wel gewenst) • Gevoeligheid qua eikleurvariatie voor daglicht • Lang doorgaan met dubbeldooiers • Ringen en dergelijke in eischalen • Productie ten koste van de kip (kip moet het aankunnen)

- Na een dip in het legpercentage zwaardere eieren
- Hoge voeropname (niet efficiënt zijn)
- Hoge uitval

DIERGEZONDHEID

GEWENSTE EIGENSCHAPPEN: • Algemene weerstand, weerbaarheid • Snel herstel na ziekte of stress

- Goed kunnen omgaan met verschillende kwaliteiten voer
- Productie aanpassen aan gezondheid (kip moet zichzelf beter beschermen, in combinatie met snel herstel)
- Goede basis voor de hennen beginnen met leggen (onder meer gewicht)
- Goede darmflora
- Goede bevedering (soort veren, veren goed vasthouden)
- Kip moet positief denken
- Goede vertering
- Sterkere botten

NIET-GEWENSTE EIGENSCHAPPEN: • 'Slijten', vermageren in loop van legperiode, infectieuze bronchitis (gevoeligheid) • Darmproblemen • Veel entingen nodig hebben • Slechte voeropname als ze ziek zijn

- Gevoeligheid voor bloedluizen en andere parasieten
- Verwondingen door pikkerij

GEDRAG

GEWENSTE EIGENSCHAPPEN: • Ondernemende, nieuwsgierige kip, die tot achter in de uitloop gaat

- Nestgedrag (geen grondeieren)
- Efficiënte kip (spanningsveld tussen ondernemende kip en productie)
- Rustig en sociaal
- Stressbestendig (met betrekking tot pikkerij: grondgericht pikgedrag erin fokken en in de opfok aanleren)
- Willen eten
- Goed scharrelen
- Makkelijke kip: omhoog willen, naar licht toe trekken (ook rol opfok)
- Goed verdelen over de stal (omwille van reduceren ziekteverspreiding)
- Kip moet positief denken
- Hanen (biologisch-dynamisch) moeten lef hebben en niet als eerste naar binnen rennen

NIET-GEWENSTE EIGENSCHAPPEN: • Troepen/klitten bij het aan de leg komen • Angstig, paniekerig, schrikachtig • Pikken op soortgenoten, beschadigend gedrag • Broedsheid • Domme kippen, leervermogen moet goed zijn, dat merk je in de opfok • Bij schrikgedrag niet meer weten waar ze heen moeten, net of ze oriëntatievermogen dan kwijtraken • Agressief naar elkaar en naar mensen • Te veel geslachtsdrift bij hanen

Een van de groepen noemde expliciet de opfok als bepalend voor het functioneren van de hen. Deelnemers in die groep gaven aan dat de ideale hen in de opfok heeft leren eten, het systeem heeft leren kennen en dus heeft leren omgaan met buitenuitloop en een hoger gewicht heeft dan nu gebruikelijk is. De deelnemers noemden 1.800 gram, waarbij de leeftijd niet gespecificeerd was. Overigens was in elk van de workshops wel een pluimveehouder die zelf opfokt, of dat overweegt te gaan doen.

In twee van de drie workshops werd opgemerkt dat technische voorlichters (van voerleverancier, fokbedrijf) sterk de nadruk leggen op hoge piekproducties. Daardoor wordt daaraan te veel status verleend, terwijl het voor uitloopkippen juist een kritisch en mogelijk zwak punt is. Als de kippen die hoge piek eigenlijk niet aankunnen, heb je bij een gering probleem qua stress of gezondheid meteen grote problemen. Dit geldt

voor een hoge piek per individuele hen. In een koppel wordt de hoogte van de piek ook bepaald door de mate waarin de hennen synchroon lopen qua piek, de mate van uniformiteit. De wat lagere piek moet niet het gevolg zijn van minder uniformiteit.

Een goede bevedering is een belangrijk kenmerk. Aangegeven werd dat het lijkt of dat bij silvers meestal beter is dan bij bruine hennen. De bruine hennen worden soms tot op de huid nat en dat is niet bevorderlijk voor hun gezondheid en uitloopgedrag.

Het 'troepen' of 'klitten' werd in alle workshops aangegeven als probleemgedrag. We hebben er niet op doorgevraagd of dat een probleem was van een specifiek merk of type kip. De oorzaak zou kunnen liggen in verschillen in temperatuur/klimaat in de stal.

Veel wensen, ander fokdoel

Het wensenpakket is behoorlijk uitgebreid en ook niet alle wensen zijn met

elkaar in overeenstemming. De volgende zaken springen er uit:

De ideale kip voor uitloopssystemen zou ten opzichte van de huidige kip steviger, zwaarder en beter ontwikkeld moeten zijn en dus een bijbehorend goed eetvermogen hebben. Alhoewel dat vreetvermogen ook weer niet overvloedig mag zijn, de kip moet wel efficiënt blijven.

Een extreem hoge piekproductie (>95%) is ongewenst en maakt de kippen te gevoelig voor allerlei op zich kleine problemen, die bij uitloopkippen niet te voorkomen zijn. Als de kippen altijd binnen zitten en nog meer in kooisystemen, is het eenvoudiger om kleine verstoringen te voorkomen en kan een hoge piekproductie wel rendement hebben.

Lang doorleggen van niet te grote eieren is zeer gewenst. Dat maakt het systeem als geheel meer duurzaam. Hoe langer de kip meegaat, des te minder jonge hennen nodig zijn.

Een wat hogere voeropname, of beter nog: het goed aan kunnen passen van de voeropname aan de omstandigheden, is zeer wenselijk.

Bovenstaande kenmerken wijken in zekere zin af van het overheersende fokdoel van een hen, die onder optimaal management maximaal presteert (zo veel mogelijk eieren voor zo weinig mogelijk voer).

Qua gedrag gaat het deels om de persoonlijkheid van de kip: ondernemend, nieuwsgierig, niet angstig, kortom een kip met een optimistische levenshouding. Voor uitloopssystemen is een kip nodig die intelligent is en dus snel de weg weet te vinden in het systeem. Zo'n gewenste attitude vraagt nog wel enige 'vertaling' naar kenmerken die aan de dieren gemeten kunnen worden, voor het in een fokprogramma ingepast kan worden.

Vervolg: kruising produceren

ISA-Hendrix Genetics onderzoekt momenteel of met het grote bestand aan verschillende zuivere lijnen dat het bedrijf wereldwijd heeft, een kruising is te produceren die past bij bovengenoemde eigenschappen. Zo'n kruising moet vervolgens in de praktijk zijn waarde voor uitloopssystemen bewijzen. In het project Low Input Breeds willen we graag dergelijke koppels volgen en vergelijken met de nu gebruikelijke leghennen.

Het onderzoek wordt gefinancierd door de Europese Unie en door LNV via het Bioconnect-programma.

Ferry Leenstra, Thea van Niekerk en Berry Reuvekamp onderzoekers bij Wageningen UR Livestock Reserach in Lelystad Monique Bestman onderzoeker bij het Louis Bolk Instituut in Driebergen